

శ్రీ సీ త

ప్రకృతి సీత రామభద్రుండు పురుషుండు
సచల మొక్కఁ దైన సచల మొక్కఁ
డిట్టు లయ్యు రెండు నిట్లు కావేకాని
దాని కంజలింతు తత్త్వమునకు

ఓ గే టి ప శు ప తి
వి ద్యా క్షే త్రం
యా జ లి

మొదటి ముద్రణ : 1996 డిశంబరు

ప్రతులు : 500

వెల : రూ. 10/-

ప్రతులకు :

ఓగేటి పశుపతి

విద్యాక్షేత్రం

యాజులి (P. O.) బాపట్ల (H. O.)

గుంటూరు జిల్లా.

ముద్రణ :

R. K. ప్రింటర్స్

జి. వి. సి. రోడ్

బాపట్ల.

మొదటి అంశము

అపర్ధానాధుడు పశుపతిచే నదింపబడిన రామగాధ తచ్చిరోలంకృతమైన భాగీరథికదా! రసస్రతిని భగ్యంతరముగా ప్రసరింపజేయుటకు కథావర్ణనగాని, కథనశిల్పముగాని, అవసర సామగ్రి కానక్కరలేదని నిగదించుచు, ప్రకృతిధర్మము ననువదింపజేయుటకొక ప్రత్యేకప్రజ్ఞ కావలయును. అద్దాని అందానికి ఈ కావ్యకుల్య విమలాంబు దర్పణము పట్టుచున్నది.

సహజముగా కావ్యపుట్టములలో రసగాహన చేయవలయుననిన సన్నివేశ సంభాషణలతో కొనసాగెడి పట్టులు దొరకవలయునుగదా! కతిపయ హార్దిక సంభాషణలతో ఆ పాత్ర రసాత్మను పూరించుటకు శబ్దకౌశలమును మీరిన “చిత్రణ” పుష్కలముగా నుండవలయును. ఈ ప్రక్రియ విశ్వనాథవారు తమ రామాయణ కల్పవృక్షమున ‘పల్లవించి’ యున్నారు. ఆయన బృహద్రచనలోని ఈ గుణవిశేషమును ప్రధానించుటకు, భావనాశరములను సంధానించుటకు, అదియును ఆధ్యాత్మ్యమైన ప్రకృతి పురుషుల సంయోగము లక్ష్యముగా నిర్వహించుటకొక సంస్కారబలముగల ‘రచనోపజ్ఞ’ కావలయును. ఈ దృక్కోణమున ప్రసరించిన నిశితపరిశీలన ప్రకృతిమాతను చిత్రవిచిత్ర వర్ణరేఖలతో గ్రహించగలుగును.

రామాయణమును ప్రాచేతసుడు ‘సీతాయాశ్చరితమ్ మహత్’ అని పేర్కొనెను. ప్రకృతికృపచే (సరస్వతీకమై) లభించిన శోకశ్లోకమునే ప్రవృద్ధి చేయుచు వత్మీకభవులు రామాయణ మహాకావ్యముగా ప్రపంచించిరి. సీతను ప్రకృతిగాను, విష్ణురూపుని పురుషునిగాను అర్థసమన్వయము చేసికొనుటకే భరతభూమి పరిశ్రమించుచున్నది. ఉమా సంహితయందును, సుందకాండ హృదయమునను లక్ష్యమొకటియే. ఆధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు, యోగ వాశిష్ఠము, అర్వాచీనమగు సీతారామాంజనేయ సంవాదము ప్రకృతి పురుష క్షీడను సర్వప్రపంచసృష్టి కారణముగా విస్తరించి ప్రస్తరించినవి. మానవుని అధిమేధ ఈహించుచు పోయి స్వీయ జన్మపరంపరకు హేతుభూతముగా ప్రకృతిని భావించుట అనూచాన భావనాసోపానముగా మనకు లభించుచున్నది. జన్మమాలిక దుఃఖభూయిష్టముగా, బహుళర కష్టముగా నిర్ధరించుకొనుటకు ఉపనిషన్మార్గము ప్రదర్శించిన దృశ్యవిశేషమిది. ప్రకృతి ధర్మములోని జీవితాను భూతమైన సంఘవ్యవస్థపరమైన సుఖదుఃఖములను తన పూర్వకర్మ ఫలములుగా ఉత్పేక్షించుకొనుట మరొకవిచిత్రము. బహుమతములు కర్మ

పరంపరను విశ్వసించుచునేయున్నవి. భారతీయమతము ఆ భవమైశివం చిలువలు పలువలుగా పురాణించి భారతము నంతయు నావరించు యున్నది. నిజమునకు ప్రకృతిలోని జీవి తత్పదార్థ వాచ్యమైన బ్రహ్మ సూచ్యముగానైన గ్రహింపనేరదు. ఒక అండములోని పసుపుపచ్చని మామ బ్రహ్మపదార్థముగా భావించినచో చుట్టు నావరించియున్న తెల్ల ప్రకృతిగా తలచవచ్చును. కాని చందమామ జీవపదార్థము. దాని క్రమం ఆ తెల్లసొన నిర్దీతమై నిర్దితమైయున్నది. చందమామ వైతన్యస్థితి పొంద పొదుగబడుటకు కొంత సమాధి కావలయును. అది ప్రాణవంతమైనచో ఆ సొన మరి మిగిలదు. ప్రకృతిజమైన మనోలయమిట్టిదే. దైవస్వరూపి రామచంద్రమునకు భూజాత అండ నిక్షిప్త పోషకద్రవ్యముగా మనము గ్రహించినచో విప్రతిపత్తి ఉండదు. నేల విడిచి సొము చేయటయే సీతా పుత్రిని విస్మరించి రామ భూపతిని ఊహించుట. అనగా సీతలేని ఆ చరితలేదు. అందులకే ఓ గేటివారు నాగేటి బిడ్డను పెంచి పెద్దచేసినారు. సొగసులు చూడగలరు.

ఈ కబ్బమున ఇరుపదైదు పదైదులు - కణుపులు - ఐదు ఉన్నవి భూ పుత్రి హస్తసాముద్రికమున కీ సామగ్రి చాలును. గడుసుదనమును పడసేయని తెలుగు పలుకుల కులుకులు ఈ కబ్బమునకు పరుపు పరువు నబ్బజేయుచున్నవి. నేడు భాషాదారిద్ర్యము జొరబడి భావద్రవ్యము కొరత రచయితలు కవయితలు తమ అసమర్థ రసముద్రలనే చిత్రములుగా చున్నారు. సంస్కృత వాచారమణీయముగా రచన చేయుట కిష్టపడ తెలుగు పలుకుబళ్ళతో వెలుగుబళ్ళు (ప్రభలు) నడుపుట కడు కడిది. అవధికి పరిక్రమించి కవి 'రసోవై సః' కు తాను చేరి మనలను చేర్చుట వ అలవికాని పని సులువు చేసినట్లయినది.

కావ్య పరిశీలనమున - చిన్నసీతమ్మ జనకునకు చేరికయై వాని భావ ఫలరసాయనమును దొరకబుచ్చుకొనునట్లుగా చిన్నిచిన్ని క సాగినవి. రాజర్షి హృష్టిమైన తాత్త్వికానుభూతిని మనకు రసవిభూతిగా ప్రసాదించుట అనిదం పూర్వవిషయము. పరికిణి త్రొక్కాడు తెలుగుపిల్ల ఉల్లము లోతులలో ఒప్పుల కుప్పలాడునట్లున్నది. అయోధ్యలోని సీత అత్తల ఆరళ్ళు మొత్తముమీద వారివారి మనస్తత్వములకు నిల్వబట్టడ నిలబడి తనకేమియు పట్టనట్లుగా కన్పించుచున్నది. మామకు మాత్రవ

అమాయకముగా నగుపట్టునో యేమో! క్రొత్తశాపురము నట్టడపిలో. రామున కీమె అందియు అందని మాయలేడి. ఆమె కోర్కెలవెంట అడవులంటిన రామయ్యకిక సీతమ్మతోడిదే లోకము. ఆమెను గవేషించుచు వెళ్ళిన రామ ప్రయాణమును రామాయణముగా మనము చదువుకొనుచున్నాము. రామ బ్రహ్మమునకు అనపాయనియైన సీతాప్రకృతి అడవి మ్రోడులకు ఆమని పచ్చ దనము పూసిపెట్టినది చెట్లనడుమ విరివందిరి సీతారామ కళ్యాణమంది! మై తెల్లవారికి క్రొత్తయేడాదికి మొదటి పండువ యింపు కూర్చిపెట్టునుగదా! ఇక లంకలోని జానకిది అకలంకచరిత్ర. పదితలల రక్కసి పురుగునకు జంకబోని నిబ్బరపుముద్ద ఆ ముద్దరాలి మనికీ. మనసులో గుడికట్టి నల్లనిసామిని కొల్చు కొనెడి యిల్లాలికి ఆయన దవ్వైనను దాపైనను ఒకటే తన విన్నపము విన్న క్రోతి బంటునకు తన ఆనవాలుగా నిచ్చినది తన తలపుల వెలుగైన తల మానికముగదా! అది. పట్టపురాణి అయోధ్యాపట్టణమున శ్యామసుందరునకు వృక్షవల్లియై ప్రజలకు పుష్పఫలములను ప్రసాదించి పెట్టినది. దారిలో జడ దారి వెంటనున్న జంటలో నల్లనయ్యకు స్త్రీ ప్రకృతి తాటకయై, అహల్యయై తటస్తపడి ముక్తి నొందినది. మరి కార్మకఖండనతో ముడిపడిన బంగరు వన్నెలాడిని వదలలేని పేదమనసు రామన్నది. ఇరువురు కలసి తిరిగిన భరత భూములు తీర్థక్షేత్రములై జనముల పూజనములకు కేంద్రములై పరిథ విల్లు చున్నవి. ఆయనవెంట తాను తిరిగి, తనకోసము ఆయన తిరిగి అడవులు గడచినను కడలి కవ్వల నడచినను 'రామగాధ'యై మనుషుల మనసులను తడితడిగా చేయుట పుట్టపుట్టువు నోటి కనికట్టు. భూజాంఘ్రినుండి విష్ణుపదము వరకును ఎగిరి వచ్చెడు సీతారామగాధకీది పుష్పకము ప్రకృతి పురుష సంయోగము.

శ్రీ సీతాకావ్యసుందరికి 'ముఖతీలకము' తీర్చుటచే నా అక్షర తూలిక కృతార్థమైనది. ఓగ్గిటి యింట బుట్టిన శ్రీ పరీక్షిత్ శర్మ, అచ్యుత రామశాస్త్రి బహువత్సరములుగా నాకు సుహృత్తులు. మా బుచ్చి సుందర రామశాస్త్రి 'పంచవటీ'ని కాటూరి వారి హిలస్త్యహృదయమును ఈ లఘుకావ్యమున ప్రదర్శించుట ప్రతిభావిశేషితము.

ధాత భాద్రపద శ॥
ప్రతిపత్ శుక్రవారం
13—9—96

సుధీవిధేయుడు
చల్లా సీతారామాంజనేయ అంతర్వాణీ
విజయవాడ - 2

ర త్న హా రం

పరమశివుడు పార్వతీదేవికి అధ్యాత్మ రామాయణం చెప్పాడు. ఇ పశుపతి తన పన్ని అపర్ణాదేవికి సీతాచరిత్రం చెబుతున్నాడు. కాదు! చదువుకొమ్మని ఈ కావ్యం ఇస్తున్నాడు. ఈపహారంగ', రామాయణ హారంగా.

అక్కడ శివరాముడు ఇక్కడ అపర్ణాసీత. రామాయణం వాస్తవ సీతాచరిత్రమే. వాల్మీకి పెట్టిన పేరే అది. "సీతాయాశ్చరితమ్ మహత్. దేవియొక్క మహనీయశక్తి చరిత్రమే శ్రీ మద్రామాయణం.

ప్రకృతి సీత. పురుషుడు శ్రీరాముడు. ప్రకృతి పురుషుల పార్థ అసహనీయం. శక్తి - శక్తిమాన్ యిరువురు పరస్పరాశ్రయ ఆశ్రయా యుక్తులు. ద్రవ్యం దానిగుణం వేరువేరుగా ఉండవు. సుఖసమయంలో ఒ మంది తటస్థ పడతారు. కష్టసమయాలలో కొద్దిమందే మిగులుతారు. శ్రీరాః అరణ్యవాసం కాలంలో జన్మజన్మాంతర సృష్టిస్థితి ప్రళయాలలోను సుఖశా లను ప్రసాదించే ప్రేరణాస్రోతిస్థినిగా అహ్లాదిసీశక్తిగా సీతాదేవి శ్రీరాః చెంతనే నిలిచింది.

మహాశక్తి స్వరూపిణియైన సీతాదేవి సర్వశక్తిమంతుడైన శ్రీరావ ఒకే బ్రహ్మస్వరూపానికి రెండు రూపాలయినవారు. లీలాహేతువుచేత పః రూపాలు ధరించారు. "అనన్య రాఘవేణా హం భాస్కరేణ యథా ప్ర అని సీతాదేవి సుందరకాండలో పలుకగా "అనన్యహిమయా సీతా భా రస్య యథాప్రభా" అని శ్రీరాముడు యుద్ధకాండలో చెప్పికొన్న సంఘ మున్నది.

శ్రీరాముణ్ణి తనవెంట పంపమని దశరథమహారాజును విశ్వామిత్ర యాచించడంలోని పరమార్థం శ్రీరాముణ్ణి శక్తిసమ్ముఖీకరణుణ్ణి చేయడాః "ఏకో విభాసి రామత్వం మాయ యా బహురూపయా యోగమాయాపి సీతే ఒకే సత్యపదార్థం శ్రీరాముడు, బహురూపిణియైన మాయను చెట్టపట్టి ః రూపుడయ్యాడని చెబుతుంచే అధ్యాత్మ రామాయణం. కాబట్టి సీతాదేవి యే మాయ, అదిశక్తి యోగమాయాసమావృతడు శ్రీరామచంద్రుడు.

మిథిలా సీతలోని మూడవ పద్యంలోనే సీతాదేవి బాల్యాన్ని వర్ణి జనకుడు "వసులకు బోకుమొంటరిగ పట్టుకపోవును బూచివాడు. నిన్నన మఱి ఆతని పట్టుకపోదు" నంటుంది సీత. భవిష్యద్ధర్మాన్నీ రావణవధ సూచించడంతోపాటు కావ్యాన్నే సీతాయణం చేశారు శ్రీ పశుపతిగారు.

సీతాదేవి వివిధ దశలను వర్ణిస్తూ ఆమె నిర్వికారతను, పావిత్ర్యాన్ని, మధురతను, సాత్వికతను ప్రతి పద్యంలోను కళ్ళకు కట్టించారు రామాయణ కథాసందర్భాలను పురస్కరించుకొని అధ్యాత్మికతను, వ్యంజక చిత్ర విన్యాసాన్ని కలగలపి ఈ కావ్యానికి ఎనలేని శోభ చేకూర్చారు. అనూచానమైన అద్వైత సంస్కారంతో, నవీనమైన గాంధేయ సంపర్కంతో ఓ తప్రోతమైనది ఆయన హృదయం. ఈ రెంటిమధ్యనే ఆయన జీవనయానం సాగింది. ఆయన స్వీకరించిన ఏ కవితావస్తువులోనైనా అంతర్ధారలుగా ఈ రెండూ కనిపిస్తూనే ఉంటే. ఆత్మోత్కర్షావహమైనది ఆయన స్వభావం. కావ్యరచనలోనేకాదు అన్యవిషయాలలోగూడా సుసంస్కృతమూ మహాదాత్తమూ అయిన శీలంగల మనీషి శ్రీ పశుపతి. స్వయంకృషితోగూడిన హలభృతి, నిరంతర కవితానిరతి ఈ రెంటికి నిలువెత్తు సాక్ష్యమే శ్రీ ఓగేటి పశుపతి. ఆయన స్వభావాన్ని అనుసరించే ఆయనలో పుత్పత్త్యభ్యాసాలు పెంపొందాయి. జీవితంలోని సమస్త కార్యకలాపాల్లోలాగానే కావ్యంలోగూడా కవి స్వభావమే మూర్ధన్య స్థితికి చేరుతుంది.

పంచపటీ కుటీరంలో సీతాదేవిని “దివ్యటి” లాగా “నమత్ స్వర్ణేవతా కోటి” లాగా ఉన్నదట. ఈ అద్భుతమైన రూపచిత్రణకు, పరబంధ సౌందర్యానికి కవిగారి అంతరంగానికి జోహారు లర్పించవలసిందే. ఐదారేండ్ల సీతను ఆమె బాల్యక్రీడలను వర్ణిస్తూ “పరికిణి రెండువైపులనుబట్టి వెడల్పుగ లాగి అడ్డుగా తెరవలె నీవు నిల్వ” అనే పద్యం ఎంతో సహజత్వాని పొదుపు కొని అతిలోక రమణీయంగా భాసిస్తున్నది. పట్టాభిషేక సీతాఘట్టంలో “మణి మంజీర దురాభవచ్ఛరణ యుగ్మంబందు గావ్యాళియున్” పద్యం శ్రీ పశుపతి గారి శ్రీ విద్యాపరిజ్ఞానానికి నికషోపలం.

విశ్వనాథకు, తుమ్మలవారికి మధ్య నిలిచిన మహాకవి శ్రీ పశుపతి. అయితే ఆయన పట్టుపరిశ్రమలకు, పెరవీలకు, కాకాలకు, భజనలకు, అవార్డులకు అమడదూరంలో ఉంటారు. “స్వాంతస్సుఖాయ” అని కవిత వాసు కొంటారు. అందులోనే “బహుజనహితాయ” ను కాంక్షిస్తారు.

ఒకప్పుడు కవిసమ్రాట్ విశ్వనాథ పశుపతిగారి పద్యాలను విని ముగ్ధుడై “మేము ఉత్సవ విగ్రహాలమై ఊరేగుతుంటాము. పశుపతి మూలవిరాట్టు” అన్నాడు అర్ధచిత్తుడై, అంతకంటే నేను చెప్పేదేముంది.

అలకాపురి

హైద్రాబాదు - 35

— ‘ఉత్పల’

అచ్చమైన కవులు మీరు

మాన్యశ్రీ పశుపతిగారికి - నమస్కారములు

మీరు సాదరముగా (బంపిన మీ కావ్యరాజము 'శ్రీసీత' అందినది. అది కందిన ఉత్తరక్షణము నుండియే చదువనారంభించి నిర్విరామముగా సాగించి యనతి కాలములో ముగించితిని. మీ కావ్యము నన్నట్లు చదివినది. రసానంద సబ్రహ్మచారియగు రసానందము ననుభవించితిని అది మాత్రముగాదు. ఒక రసగుళిక.

“రామాయణ పరమార్థము

నీ ముందుంచితిని రస వినిర్భరము (గృతిన్”

అని మీరే అంటిరిగదా! అచ్చమైన కవులు మీరు. ఇది ముఖస్తుతికాదు. పరిచయమేగాని మనకు ముఖపరిచయము లేదుగదా!

“పూలు పూలుగను నవ్వెన్ నవ్వు నీ మోమునన్” ఔపమ్యము, వ్యంజింపఁ జేయుటద్వితము.

“నేనె మఱి యాతని (బట్టుక పోదునంచు నీవన జనక క్షమాపణ నయ్యయె! యింతటి పిచ్చితల్లి యెందును గనిపింప దేమియగునో ముందని కొందలంపడున్”

“నీదు పిత కోపమ్మున్ నటింపంగ నెంతో రాధాంతము రామర మహాయుద్ధమ్ము (గన్నీరు మున్నీరం జేసెద వీవు”

“కోరెద వీవు కొండపయి కోతిని దెమ్మని అడుకోను ధాత్రీ రమణ తండ్రి అది తెచ్చుటకున్ దిగి రావలెన్ దివిన్ శ్రీ రమణుండు తానె శ్రీశునె తెమ్మని అందువీవు

—వీనియందలి కావ్యార్థసూచనలు పరమరమణీయులు. సహృద హృదయావర్జకములు

“ఒకటే అటలు మట్టియందు (బడి ఈ పద్యమున “సీతా భూభాతాత చమత్కరింప (బడిన తీరు మనోహరము. సీతా బాల్యచేష్టా చిత్రీకరణము చేతిలో సహజనుందరముగా సాగినది.

“అయోధ్యాసీత” యంద త్రింటి కోడలుగా సీతను మీ రభివర్ణించిన విధమతి రమణీయము.

“అరణ్యసీత” యందు సీతారాముల యేకాంత పంచవటీ దాంపత్య జీవనమును, దత్తవిత్ర ప్రణయమును వర్ణించుచు మీరు గావించిన కల్పనలు భవదనల్పశిల్ప చాతురుని విశదీకరించుచున్నవి.

“లంకాసీత”లో కంటన్ గారు నీ రొత్త తల్లీ నీ కొంగును నీకె సాయ పడ కొక్కింతైన ఋభ్యన్మహాంభో నిధ్యాగత వాత ధూత మగుచున్ బోయెన్ దవీయమ్ముగన్ అని మీరు వర్ణించుట లంకలో సీత నిస్సహాయస్థితిని గన్ను లకుగట్టించు చున్నది ఆ కొంగు సుమారము పోయినదనుట కా సుదీర్ఘ సమాసము ద్యోతకము.

ఇట్లు చెప్పుచు(బోవుచో మీ రచనాశిల్పమునకు మొత్తము పొత్త మంతయు సుదాహరింపవలసి యుండునని నా తలఁపు; నా వెఱపు.

ఈ కావ్యమునందలి సీతారాముల ప్రణయ జీవిత వర్ణనము మీ దంపతుల ప్రణయ జీవితమున కద్దము పట్టుచున్నట్లున్నది.

మీ అపర్ణగారి కొకమాట

సఖపతిం గాంచ(గాదె యపర్ణవైతి
అట్టి పెనిమిటి నీ కుపహారమొకటి
ముద్దుముద్దుగ నీ నెంచ ముచ్చటపడి
భవదదృష్టమ్మునకు ముదంపడక తల్లి!
నను బజారున కీడ్చితి ననుచు నీవు
కా(క(గొన నొనె యతనిపై(వీ(కెదా(క

సన్నయవీధి, సుభాస్ నగర్
రాజమహేంద్రవరము - 5
22—9—1996

భవదీయుడు
జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు
ఎమ్.ఎ.పి.హెచ్.డి

తల్లి దండ్రులు

పేద్యము చేత జీవనము
 చేయుచు నుండియు నెల్లవేళలన్
 విద్యను నేర్పి చాత్రులను
 విజ్ఞులజేసె, మఱింక నెందరో
 ఉద్యమకారులన్ గలసి
 ఉత్తమ సేవలు చేసెదద్యశో
 వేద్యుని బిడ్డలంచు మముఁ
 బిల్వగ నోచుట యెంత భాగ్యమో!

అమ్మకు నిచ్చె కావ్యముమ
 నంకిత మా ముగురమ్మలాకృతిన్
 సొమ్ముగఁ దాల్చినట్టి గుణ
 సుందరికిన్ దరిఁ జేరువారికిన్
 రమ్మని ఆమె అన్నమను
 రాగము మీఱఁగఁబెట్టు, భోగ భా
 గ్యమ్ములఁ గోర దెప్పడును
 సర్వశరీరము నాదు తండ్రికిన్

రామయవంటి తండ్రి మహి
 శామణి జానకివంటి సాధ్వికిన్
 మామక మాతృదేవతకు
 మక్కువ మీఱఁగఁ గొన్నగాగ సీ
 తా మహనీయ కావ్యమిడె
 తత్పరమ ప్రణయానుభూతి ప్రా
 ప్తై మము సర్వవేళలఁ గృ
 తార్థులఁజేయుత కన్నబిడ్డలన్

ఆ శి స్సు

ఓగేటి పాండురంగ విరల్

ఎడమొగము నాకు సిరికిని పెడమొగమ్ము
కృతుల నచ్చొత్తి వెలయించు నిచ్చ లేదు
అయిన నెవ్వఁడో ఆ పని నడుగకుండ
చేసిపెట్టును వేలు వెచ్చించి తాను

మున్ను తా మోసినది చాల దన్నయట్లు
మరల నీ కృతి ముద్రణ భరము మోసె
కోరి కోరి నా పెదతండ్రి కొడుకు కొడుకు
పాండురంగడు శ్రీరామబంటు బంటు

మా దంపతులన వానికిఁ
దాదాత్మ్యం బేను వాని తండ్రిని మాతృ
శ్రీదేవత మా యింటిది
ఈదృశగౌరవము వాని కెందుకొ మ్మాపై

మా తండ్రుల అస్తికతకు
ఈతమ్ముగ నిలఁబడెను సముత్సేధముగా
నీతఁడు శ్రీసేత జగ
న్మాత కటాక్షించుఁగాత మంజుగ వీనిన్

కొన్ని వివరణలు

ఈ కృతిని చదువుకొనేముందు దృష్టిలో ఉంచుకోవలసిన విషయాలు

సీత అంటే - ప్రకృతి, మాయ, గుణమయి, మోహిని, శక్తి స్వ
రూపిణి - శ్రీ

జనకుడు - రాజర్షి, కర్మయోగి

శ్రీరాముడు - సత్యగుణ సంపన్నుడు, స్థితప్రజ్ఞుడు, పురుషోత్తముడు

దశరథుడు - దశేంద్రియములనే గుఱ్ఱాలచే లాగబడే దేహరథంలో స,
జీవప్రభువు - మోహగ్రస్తుడు

కౌసల్యా సుమిత్రా కైకలు - సత్వరజస్తమో గుణాలు

వశిష్ఠుడు - బ్రహ్మర్షి, జీనన్ముక్తుడు

అరంజోతి - వశిష్ఠుని అర్ధాంగి

రావణుడు - దశశిరస్కుడు, దశేంద్రియములను నెత్తిపై కెక్కించుకొ
ఆడమన్నట్లాడే ఉన్మత్త రాక్షసరాజు

కృతి అంతరార్థం - ప్రకృతికి, పురుషునితోగల పవిత్రానుబంధాన్ని చె
అమెను బలాత్కరించి, స్వాధీన పరచుకొని ఏవ
లలో మునిగి తేలాలనే 'నాన్యదస్తీతి' దృష్టి
హేతువు. అదికవి రామాయణ మహాకావ్యంగా
విస్తరించి ప్రస్తరించి చెప్పిన ఈ సత్యాన్నే,
లేని అధునికులకు సూక్ష్మంలో మోక్షంగా అంది

పరమార్థం - రసోవైసః

ఇక ఈ కావ్యమును సమీక్షించిన సహృదయులు

శ్రీ చల్లా సీతారామాంజనేయ అంతర్యామినిగారికి

కవితాపితరులు ఉత్పలవారికి

డా॥ జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావుగారికి

నా కృతజ్ఞతా పూర్వక ప్రణామము లర్పించుకొనుచున్నాను.

ఆర్. కె. ప్రసాదరావుగారికి అభినందనలు.

ఉ ప హా ర ము

ఏను కావలె నంటినా కృతులు సుతులు
ఎవియో ఒక మూల గుట్టుగా బ్రదుకు దాని
నను బజారున కీడ్చితి వనుచు నీకు
కాక నా మీఁదఁ గుత్తుక దాఁక డొన?

ఓగేటి అపర్ణాదేవి

ఓసి! యిల్లాల! నీ వే ముహూర్తమునను
మోపితివో యింటఁ గా లది మొదలు నేను
నిన్నుఁ గట్ట పెట్టని దిన మున్న దటలె!
సైఁచితివి అన్ని, యిది గూడ సైఁచు మట్లె

పడిన పడితివో ఏమో అపర్ణ వగుచు
అష్టకష్టాలు నీవు; నే నయిన నిచట
బావుకొన్న దేమున్నదే పశుపతి నయి
ఏటి ఈతకు సరిపోయె బీటి మేఁత

ఏమి మోజు శ్రీజానకీరాముల కది
నాటకా లేవో ఏవో నీనాల నడుమ
అడి అడించు చున్నారె అహరహమును
విన్ను నన్నును నెఱుఁగవు నీవు దీని

సీత నామీద కొండెముల్ చెప్పు నీకుఁ
 చెప్పు నీమీద నా కట్టె శ్రీరఘుపతి
 కీచులాడెడి మనలను జూచి వారు
 పకపకా నవ్వుకొందురు ప్రక్క కొదిగి

గడచి బ్రతికిరె యెంతటి ఘనులు నిలను
 పొదుపు విటువులు వారిలోఁ బుట్ట వటవె!
 మఱిమఱీ యింత యెల్లదమా! మన మన
 అన్ని ఉడిగిన ముదుసళ్ళ మక్కటకట!

ఎంత సేపును దొరకితి నేనె నీకు
 అసలు దొంగల జోలికి నరుగ వీవు
 ఇదిగో! ఈ కృతిఁ బ్రీతిగా నిచ్చు చుంటిఁ
 గైకొనుము దీని నింకఁ జిరాకు మాని

రామాయణ పరమార్థము
 నీ ముందుంచితని రసవినిర్భరముఁ గృతిన్
 చీమం తాస్వాదించి మ
 టీ మాటాడుము తిరస్కరింపకు దీనిన్

ఓసి! అభిమానరాశి! మోమోట విడిచి
 చాటుగా నైన దీనిని చదివికొనుము
 అర్థమగు సెవ్వఁడో రాముఁ డవనిజాత
 యెవ్వరో సీత అదియును నిదియు నెవరో

(గారాబాల అమ్మాయి. తండ్రి - జనకమహారాజు నెత్తిమీది దేవత, అమ్మ
ఆడింది అట, పాడింది పాట;)

క్రనరా కీవు గృహన(దండ్రుడి జనక
హ్మజాని పూ(దోటకున్
జనుదెంచున్ నిను(గానకచ్చటను గం
రంబెత్తి "అమ్మా" అటం
చును బిల్పున్ బొదరిండ్లు దూసికొని వ
చ్చున్ నీదు నవ్వుల్ కనుం
గొను ధాత్రీశుడు నిన్ను(జిక్కినటు చి
క్కున్ దొంగ మాయరిబగున్

ఒడినిండన్ బువులేరి పోసికొని నీ
వుండంగ నీ తండ్రుడి ఆ
యొడి నే మున్న వనంగ నీవె అవి ఏ
వో చెప్పకొమ్మంచు నీ
వొడి నింకన్ బిగ(బట్టు కోగ జనకుం
డో అమ్మ! నా కా ముడుల్
నిడిపోవం చనఁబూలు పూలుగను న
వ్వెన్ నవ్వు నీ మోమునన్

వనులకుఁబోకు మొంటరిగఁ
బట్టుకపోవును బూచివాఁడు ని
న్నన జనకుండు నేనె మఱి
అతనిఁ బట్టుకపోదునంచు నీ
వన జనకక్షమాపతియు
నయ్యయ్యో! యింతటి పిచ్చితల్లి యెం
దును గనుపింపదేమి యగు
నో మునుముందని కొందలంఁడన్

ఈరున్ నాడును నీవె యుండవొకచో
ఓ అమ్మ! బంధించి నిన్
'పారా' పెట్టెదనంచు నీడు ఏత కో
పమ్మున్ నటించంగ నెం

తో రాధాంతము రామరావణ మహా
యుద్ధమ్ముఁ గన్నీడు ము
న్నీరున్ జేసెద వీవు త్రొక్కటపడున్
నీ తండ్రి నిన్ దేర్పగన్

మును పపు డెంత తీర్చినను
బోసిగఁ దోచిన నాడు హిధముల్
కనఁబడు నిత్యనూత్నములు
గా నిపు డమ్మరొ! నీవు కాలు మో
పినది మొదల్; నిజమ్మో! కను
వేఁదుతొ! యియ్యది చెప్పు మీవె నా
కని అడుగున్ నినున్ జిబుక
మంటి నృపాలుఁడు బేలబేలగన్

వచ్చును దండ్రు లోనికిఁగ
వాటుము చాటున డాగియుండి నీ
వుచ్చలిత స్వరమ్మునను
ఒక్క అదాటున వాని మ్రోలకున్
వచ్చెద వంత ధీరుఁడు నృ
పాలుఁడు తానును సంభ్రమించుచున్
ఱిచ్చపడున్ గడున్ బ్రకృతి
లీలదురత్యయమంచు నెంచుచున్

కనులన్ వెన్కగ వచ్చి మూసి జనక
క్షౌధీశతో ఎవ్వరో
ననుఁ గల్గొమ్మనె వీ వతండు నెవరు
న్నారింక? నానెత్తి మీఁ
దను వేల్పవను నీవు కాదనఁగ నీ
తాదేవివా! ఔ నటం
చును నిన్ బట్ట నతండు గ్రుడ్డిగను
జాచున్ బార లాసాసలన్

అవురా! మట్టినిఁబుట్టి మామక మహా
హర్యమ్ములన్ మెట్టి నీ
వెవరే! మమ్ముఁ బ్రలోభ పెట్టె దన ధా
త్రీశండు నే నెవ్వరా?
యెవరా? నే నిదియంచు నవ్వచును అ
ట్టి ట్టుపెదీ వా తనిన్
జెవులన్ గట్టిగఁబట్టి ఊగు నతఁడున్
గీల్చొమ్మ చందమ్ముగన్

ఒడినిడికొంచుఁ దండ్రి నిను
 నొప్పుల కుప్పలు చిన్నిపొన్ని నీ
 అడుగులు చూచి ముగ్ధుడయి
 అంటుచు ముద్దిడఁబోయి నన్మ శీ

ర్షుడు కనుదోయి కడ్డుకొని
 చొక్కును బింపినలాడు భక్తి న
 య్యెడ నొక దేవతాకృతిగ
 నీ వగుపించితివేమొ వానికిన్

కదలన్ ముందునకున్ విదేహపతి వె
 న్కన్ నీవు లాగంగదత్
 ప్తధివీ చుంబి పటాంచలంబుఁగొని; ధా
 త్రీ జాని కుంఠీభవ

త్పదుడై వెన్కకుఁజూడ నీ వెగచి న
 వ్యన్ నవ్యచున్ దానునున్
 ముదుకండున్ జిలుప్రాయపున్ బుడుతడై
 పోవున్ భవత్పన్నిధిన్

కోరెద వీవు కొండపయి
 కోఁతిని దెమ్మనీ అడుకోను ధా
 త్రీరమణుండు తండ్రి అ ది
 తెచ్చుటకున్ దిగిరావలెన్ దివిన్

శ్రీరమణుండు తావెయను
 శ్రీశనె తెమ్మని యందు వీవు ధా
 త్రీరమణుండెదన్ గళవ
 శించును బిక్కమొగమ్ము వెట్టుచున్

ఊరక నీవు మీద(బడి
 హూనము గాగను ద్రొక్కినన్ మెయిన్
 హైరమణుండు కిమ్మనక
 మాటికి లోన రమించి పోవుచున్
 దేరి యొకింత మామకవి
 దేహపతిత్వము సార్థకత్వ సం
 పూరితమయ్యె నేటికని
 మోపుకొనున్ నిను గుండెకంట(గన్

కదల(గనీయ వెక్కడకు
 గట్టిగ కాళ్లకుఁ జాట్టుకొంచు నన్
 వదలుమటంచుఁ గోపముగఁ
 బల్కును నీపిత మూతీ ముడ్చుచున్
 విదలిచి పోయి దూరముగ
 నిల్చెద వీ వసురాగ పాశముల్
 ప్రేదిలియు నంతకం తవుడు
 బిట్టగు నశ్రుజల ప్రసక్తిముల్

పరుగుల పందెమంచు ననుఁ
 బట్టుమటంచును పర్వులెత్తు నిన్
 దఱుముచు వెంట(బడ్డ పిత
 తా వెనుకంబడి చేతులెత్త నె

వ్వరు ననుఁ బట్టలేరు భగ
 వంతుడు దక్కనటంచు నవ్వచున్
 దరిసిన బిడ్డ నెత్తుకొనుఁ
 దండ్రి నినున్ బరమాదరంబునన్

వచ్చిన యట్లే దగ్గఱకు
వచ్చెద వాదటఁ బట్టఁ బోయినన్
జెచ్చెరఁ బారిపోయెదవు
చిక్కక నీవు త్రిలోక మోహనం

బచ్చపు వెల్లుజిల్లు గల
దమ్మరొ! నీ వెనువెన్న దానిపై
ముచ్చట దీటిపోక కడు
ముచ్చిలు నీ జనకుండు నెమ్మదిన్

నిను ముద్దాడును గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి పిత నీ
నెమ్మొము కట్టెట్ట వా
రును దత్తశ్రులు బిట్టు గ్రుచ్చుకొని బల్
రోసాన అ అయ్య మో

మును గెంపెక్కఁగ గిచ్చి పెట్టెదవు నీ
వున్ దల్లి! ఈ రీతిఁ గ్ర
మ్మిన పూర్వాపర సాంధ్య రాగ సుషమల్
మిన్నంటు మీ మోములన్

కారుణ్యామృతవర్షముల్ గురియు మే
ఘస్వామి నీ వందు నిం
పారం దోఁగెద వోల లోలలుగఁ బ్ర
హ్మనంద సందోహముల్

పాటున్ గుల్మలు నేలు లేలులుగఁ దత్
త్వద్రాసలీలన్ గనున్
దీరం బందున నిల్చి సాక్షిగను ధా
త్రీజాని సాశ్చర్యఁడై

పరికిణి రెండు వైపులను
 బట్టి వెడల్పుగ లాగి అడ్డుగాఁ
 దెరవలె నీవు నిల్వ జగ
 తీపతి అడ్డము రాకు దారి క
 మ్మరొ! యిటు లంచు నిన్ను బ్రతి
 చూలును నీవు కృపారసార్ద్రతన్
 దెరఁ దొలగించు వేళకును
 దేవుఁడు తా దిగి వచ్చుఁ గ్రిందకున్

ఒకటే ఆటలు మట్టి యందుఁ బడి నీ
 కోరంత ప్రొద్దిట్టి ని
 న్నకటా! అందరు మట్టి పిల్ల వని వ్యా
 ఖ్యానింతు లెమ్మంచు ఎ
 త్తుకొనున్ గట్టిగఁ బట్టి పెట్టుకొను ము
 ధ్దుల్ తండ్రి త్వన్మద్విలే
 ప కపోలద్యయి మట్టి పా లయి నృపా
 వష్టంభముల్ లజ్జిలన్

క్షితిసంజాతవు నీవు నీ విధము దు
 ర్జేయమ్ము మా సౌధ సం
 తతులున్ బిచ్చుక గూండ్లు నీకు మఱి నే
 నా? సర్వసర్వంసహా
 పతినా? నీ కొక ఆట బొమ్మను భరిం
 పన్ నిన్ను నిం కాతఁడే
 అతఁడే రావలె నంచుఁ జూచుకొను న
 మ్మా! తరండి ఆకాశమున్

అనురాగం బది నీ పయిన్ వెరిగి చె
ట్టై కొమ్మలై రెమ్మలై
ననలై కొట్టకొనన్ ఫలంబు లయి అం
తా యింద్రజాలమ్ము లీ

లను భాసించి చలించి శక్తిరజిత
భ్రాంతిం బడున్ మేల్కొనున్
జనకక్షౌపతి క్రిందు మీఁ దగును అ
స్తవ్యస్తయోగస్థితిన్

వితలై పోవక చొచ్చె నా యిలు నవా
విర్భూతి నీవై అనా
శ్రీతముల్ మామకకర్మయోగఫలముల్
చిన్నారి నా తల్లి! యం

చతిలోకప్రమదానుభూతి జనక
క్షౌధీశుఁ డశ్రూదకే
సుతిఁ గంటల్ నిను లీల లీలగను జూ
చున్ విశ్వవిశ్వాకృతిన్

అకాశంబునఁ జిన్ని క్రొన్నెల అర
ణ్యానిన్ చిక న్నోడు క్షూ
హాకూహూ ధ్వని కాలు మబ్బునను పి
ద్యుద్రేఖ ఓ తల్లి! యు

ష్మాకశ్రీ యొక దివ్ల మామకము ని
ష్కామక్రియా యోగ పి
ష్టై కొకస్సన నంచు సంబర పడున్
క్షౌజాని నిన్ జూచుచున్

చెలగెన్ నిశ్చల మౌ సరస్సున నలల్
 చిజ్జ్యోతి చిత్తుబ్బు తోఁ
 పులలో దాగుడు మూత లాడఁ గడగెన్
 వ్యోమమ్మునన్ మోహ మ
 గలమై నీపయిఁ జిట్టితల్లి! జనక
 క్షౌపాల యోగమ్ము న
 వ్వల పా లయ్యెను మాటిమాటికి నినున్
 ముద్దాడి ముద్దాడుచున్

నిను లాలించుచు నల్క దీర్ఘగ లలిన్
 నీ ముందు నమ్రముం డగున్
 జనకుం డప్పు డదాటునన్ దిగిచి రా
 జత్తచ్చిరో రత్నమౌ
 శిని నీ మౌళి ధరించె దీవు నగవుల్
 చిందించుచున్ ముగ్ధమౌ
 హనమూర్తిన్ నినుఁ గాంచుఁ దండ్రడి మిటుమి
 ట్టై నుల్కు కొంచున్ గనుల్

(కొత్తకోడలు. వినయ భయభక్తి ప్రీతి సంపన్నురాలు)

ద్రవ్యసంఖ్యాక హృషీక వాహ వపురు
 ద్యత్స్వ్యందనారూఢతా
 వశతన్ గ్రుమ్మరు చంచలాత్ము ననుఁ బ్రో
 వంగా విదేహక్షిణీ
 శ శిశుత్తంసము చొచ్చె కోడలుగ మత్
 పౌఢాంగణం బంచు నిన్
 శ్వభరుం డద్భుత దైవసంపదగ సం
 భావించు నుష్కొంగుచున్

రాముం డెవ్వఁడు? వాఁడు నిర్గుణపర
 బ్రహ్మమ్ము నిస్సూడి శ్రీ
 రాముండున్ నయనాభిరాముఁడు గుణా
 రాముండుగా మారె న
 మ్మా! మా పున్నెపుఁ బంటగా ననుచు నే
 కాంతమ్మునం దెప్పు నీ
 నామధ్యానముఁ జేయుఁ గోసలధరా
 వాఘండు లోలోపలన్

కొసల్యాసతి కోడలై అజమహా
 హ్మజానికిన్ కోడలై
 శ్రీసీతాంగన నాకు నిప్పడు తరిం
 చెన్ జుమ్ము ముమ్మాటికిన్
 మా సూర్యాన్వయ మంచు నెంచుచు విన
 మ్రప్రాభవుండై అయో
 ధ్యాసమాట్టును నోసరిల్లి చను న
 మ్మా! నీవు కన్పట్టినన్

వట్టి అమాయకుండు రవి
 వంశకులాంబుధి చంద్రముండు నా
 పట్టి రఘూద్వహుం డెటుల
 వానినిఁ జూచెదొ నీదు చేతులం
 బెట్టితి మైధిలీ! యనుచు
 నిద్దుర లోనను సంస్మరించుఁ బే
 ర్వెట్టుచుఁ బిల్చి కోసల ధ
 రేశఁడు సారెకు సారెకున్ నినున్

కన నే నెవ్వఁడ? రాజమాత్రుఁడను సా
 హ్మద్విష్టుఁ డా రాముఁ డా
 తని శ్రీలక్ష్మీగఁ జెట్టచట్టితివి నీ
 తా! నీవు నా బర్హు తీ
 తిన యట్లయ్యె నటంచుఁ గోసలధరి
 త్రీనాధుఁ డానంద వా
 హిని తీరంబులఁ బిల్లగాలి వదెఁ బ
 ర్వెత్తున్ మనస్సీమలన్

మృదులౌ పువ్వుల పాన్పుపైఁ బడక గా
దే నీకు నిక్షాకు వం
శధరాధీశుల యింటఁ గాపుర మనన్
శాతాసిధారావ్రతం

బది ఓ కోడల! యంచు జాలిగను బా
ష్పార్ద్రాక్షి కౌసల్య నిన్
బొదువున్ గొఁగిట బిడ్డ య ట్లాదిగె దీ
వున్ దన్మహారస్థలిన్

హరిఁ బూచించిన పువ్వు నీదు కురులం
దల్లెనన్ గ్రువ్వి ఓ
తరుణీ! యెంతటి అందమైన భగవ
త్సంసర్గ సంవాసనల్
కఱవైనన్ గొఱగాదు సుమ్మనుచు శ్రీ
కౌసల్య సీతో ననన్
నెరులందున్ సరిచేసి కొందువు ననన్
నీ వెంతొ భద్రమ్ముగన్

వింటన్ బాణముఁ గూర్చు నేర్పె మొదటన్
పిన్నమ్మ గాధేయుఁ డా
వెంటన్ జంపఁగ నేర్పె దానవుల ఆ
వెన్నెంటఁ గళ్యాణ మం
చంటన్ గట్టెను నిన్ను తీటునటె అ
మ్మా యింక రామయ్యకున్
దంటా లంచు మఱీ మఱీ అడుగుము ము
గ్ధస్వాంత కౌసల్య నిన్

చొచ్చున్ నా యిలు నీదు మామ యెపుడో
 చుక్కూడి పడ్డట్లు తా
 నిచ్చెన్ రాముని నాకు బిడ్డగను నం
 తే చాలు నం చుంటి పై
 పె చీచి వాతని తోడు నీడయితి త
 స్వీ! శ్రీహరుల్ నా యెదన్
 రచ్చల్ దీర్చిరటంచు ముచ్చట పడున్
 కౌసల్య కౌండంతగన్

ఎదియున్ బట్టదు రామచంద్రునకుఁ ద
 శ్రీ! పాలలో ముంచినన్
 ముదుసళ్ళన్ మము నీట ముంచినను నీ
 పుణ్యమ్ము మా భాగ్యమున్
 వదలం బోకుము మ మృటంచును గడున్
 బ్రార్థించుఁ గౌసల్య క
 స్తుద బాష్పాంటు కణంబు సౌక్షిగను ని
 స్సన్ సద్గుణ శ్రీనిధిన్

★ ★ ★ ★ ★

మునివ్రేళ్ళన్ బెడ క్షౌత్తి ముంగులుల న
 మోమున్ నిదానించి కాం
 చి నవాలోకన మోహనమ్ముగను ఓ
 సీ! కోడలా మట్టిఁ బు
 ట్టిన నీ కింతటి అంద మెట్టు లోనగూ
 డెన్ నా కెదో హాయి శ్రీ
 అను గావించుచు నుండే నరచును సుమీ
 త్రాడేవి అబ్రం పడున్

అజు కోడండ్రు గుణానుషంగమతు ల
 మ్మా! తీర్చు యుష్మన్ముఖాం
 బుజ మందొక్కతె కుంకుమ మ్మొకతె పు
 వ్వల్ మల్లయల్ క్రువ్వు నీ

దు జడన్ గనవ నోర్తు కాటుకను ది
 ధ్దున్ శ్రీ అయోధ్యాపురీ
 ప్రజ దేవేరివి నీవె పొ మ్మను సుమి
 త్రాదేవి ని న్నాదృతిన్

అల పెద్దత్తన భక్తియున్ భయము పి
 న్నత్తన్న నీ వన్నచో
 కలుగున్ రెండనుచున్ సుమిత్ర కడఁ బ
 ల్కన్ నీవు తత్కాంతయున్

బళి! అట్టైనను నాకు నీ వనినఁగో
 పమ్మున్ బ్రమోదమ్మునున్
 గలుగున్ రెం డని గిల్లు నీదు నును బు
 గ్గల్ రెండు రాగిల్పుచున్

జన్నము వేళ మిన్ను దిగి
 శార్దూయ వచ్చుచుఁ జొచ్చె నేమొ ప
 ర్వాన్నము వందుఁ బుట్టె రఘు
 రాముఁడు జన్నము వేళ ధారణిన్

దున్నిన నీవు పుట్టితివి
 తొయ్యలి! యేకము గాగఁ జేతురో
 మిన్నును మన్ను మీ రని ను
 మిత్ర భవిష్యముఁ ద్రవ్వ నవ్వుచున్

మాయగ మాయ పట్టి మును
 మాయిగ మారె మహేశ్వరుండునున్
 మాయగ నీవు పట్టి మఱి
 మాయిగఁ దానును మారు నేమొ మా

నాయన రాఘవుం డనుచు
 నవ్వుచుఁ బల్కు సుమిత్ర చిత్తరల్
 వోయి వెలార్చు నామె మును
 ముంగడ నీదగు నస్వతంత్రతన్

★ ★ ★ ★ ★

మగడేమో వెనువెన్న గుట్టుగను బ్ర
 హ్మాండంబుగా టెక్కులున్
 సొగసుల్ వోవుచు నీవు ముందుగ నహో!
 చోద్యమ్ము పొమ్మంచు మె

త్రగ ని న్నాటడి పెట్టగాఁ గయిక కాం
 తా! నక్కు నింకింక గు
 ట్టుగ నీ వెన్నను గాంతుఁడున్ బెడిసి
 కొట్టున్ గైక క ప్థంతయున్

హరు వి ల్లెక్కిడ రెండుగా విఱిగె నాఁ
 డచ్చోట రాముం డిటన్
 మరు వి ల్లెక్కిడ నేమి యోనా మఱి ఈ
 నాఁ డీ అయోధ్యాపురిన్

తరుణీ! యంచుమ గైక కన్తుడ చమ
 త్కారంబుగా ని న్గనన్
 ప్థిరతన్ నిష్పవనప్రదీపశిఖరీ
 తిన్ నిల్చి తీ వయ్యెడన్

మును పెపు డిందె యుండు రఘు
పుంగవుఁ డీ వరుడెంచి నావు మా
కసులకుఁ గానరా డిపుడు
గారడి నేమి యొనర్చినావో! నీ
వని యొక సక్కె మాడు కయి
కమ్మకు నించుక గూడ చిక్కు తీ
అని ముడి వీడి పోని యొక
బ్రహ్మపదార్థము నీవు మైథిలీ!

ధరణీజాతవు నీవు స్పష్టిగత పౌం
దర్యమ్ము సర్వమ్మునుచ
దరుణీ! నీవుగ నుద్భవించితివి స్వాం
తం బందు నీ వన్న నా
కెరుసంచున్ గయికమ్మ పల్కినను ద
ల్లీ! నీవు మన్నించి మో
మరవంచన్ బిగువారఁ జూచుఁ బయి చే
యై నట్లు కైకేయి తాన్

నును నీ కాటుక కంటి చూపులను వ
న్నుం గాదు నీ నాధు రా
మునిఁ గన్గొమ్మను జక్కగాఁ గలిపి ఖోఁ
పున్ రంగులో రంగుగా
నను నిన్ జూచుచుఁ గైక పాచుకొను వ
మ్మా! అంతరంగస్థలీ
శ్వనిగాంధారిధత్తమమ్ముఁ దెల్పిగను బై
పై నవ్వలన్ నవ్వచున్

గురువరుడౌ వశిష్టు కడ
కుం జని పాదము లంటి భక్తిత
త్పరతను మ్రొక్కి నీవు నీలు
వన్ ముని తా నగుచున్ భవన్మహో

హరు నెట దాచి పచ్చి తన
నంతటి దానన స్వామి! మీరు బ్ర
హ్మబుష్టులు నన్ క్షమింప వలె
నందువు నీవు వినమ్రమూర్తి వై

అది యెదో నవ్వుటాల కని
అంటిని గొని రఘుప్రభుండు నిన్
గదిసియె యుండు నెప్పుడు న
నంగ వశిష్టుడు నీవు హ్రీనమా

స్పదవు చలద్వగంతముల
సారెకు సూరెలఁ జూచు కొండు వో
ప్పిదములు చిందిపోవ రఘు
వీరుడు లే కట నుండి నట్టులై

అతివరౌ! నీదు తత్త్వ మది
అందర కందదు సుమ్ము త్వత్తనూ
లతిక చివళ్ళలో శ్రుతి శి
రస్సులలో వెలుగుతో సుమంబులై

అతిభవనాభిరామములు
నై వికసించిన యట్లు తోచు నా
మతి కను శ్రీవిశిష్టుడు స
మాపాతచిత్తుడు నిస్సుజూచుచున్

ధరఁ బురుషున్ స్వతంత్రుఁ డని
 తక్కిన స్త్రీ ప్రకృతిన్ స్వతంత్రతా
 విరహిత మంచుఁ జెప్పదురు
 విజ్ఞులు కొందరు కాని ఊరు పే
 రదయఁగ నీవు లేక కల
 దా? యిటి రామున కోసి! మైథిలీ!
 చిటత తనమ్ము మాను మని
 చెప్ప నరుందతి నీకు నెప్పుడున్

మహనీయమ్ము భవచ్ఛరిత మరయన్
 మా అమ్మ! సీతమ్మ! ని
 న్నిహ మందున్ మునుముందు చెప్పికొని గా
 నీ లోక చూ శ్రీరఘూ
 ద్వహు రామయ్యను జెప్పికో దనుచు వా
 త్సల్యంబుఁ బండించుచున్
 రహా మీరంగను దిద్దుఁ గుంకుమము అ
 రంజోతి నీ మోమునన్

(సహధర్మచారిణి. సీతారాముల ఏకాంత చాంపత్య లీలాకైవల్యము)

కాకు ల్పారని కాననం బొకటి దీ
ర్ష వ్యాధ శాఖా సమూ
హాకీర్ణమ్ము వటమ్ము నీడ కుటి రా
మాంభోధరశ్యామ మం

తా కార్చికటి లోన స్వర్ణమయ నా
నా నూత్నరత్న ప్రభూ
షా కమ్రాకృతి వీవు దివ్యటి నమత్
స్వర్ణేవతాకోటినిన్

క్రీడాతత్పరతన్ గుటీరనికటో
ర్పిన్ గాలిలో వ్రేలు మ
జ్జూడల్ పట్టుక ఊగు లాడు నిను నే
వో రాఘవుం డెల్లిదా

లాడన్ గిన్నను గెంపు లొల్కగను నీ
వక్షిద్వయిన్ రాఘవుం
డీడం బోవక సొమ్ము చేసి కొనె న
మ్మా! వాని నన్నింటినిన్

అది యొక్కందము నీకు నక్కడ అయో
ధ్యా భర్త హర్యములం
దిది యొక్కందము నీకు నిక్కడను ని
ట్లే కాన నీ కోన యం

దదీ బంగారము సాస మీద నొరిపి
శై నట్టి వజ్రము సు
మ్మిది నీ కెక్కడ కక్కడే యొదవు న
మ్మా! క్రొత్త క్రొత్తందముల్

వని వైకుంఠమొ పర్వతాలయె మహా
ప్రాసాదరాజమొ! చి
త్తునుడొ విష్ణుడొ! రామ చంద్ర జటి ప్రో
ద్యచ్ఛేష పర్యంకమో!

కన దర్భాస్తరణమ్ము చెప్పి కొన నిం
కన్ నీవు శ్రీదేవివో!
వనవాసప్రవికుష్కదేహ వపురా!
వైరాగ్య వాల్మభ్యముల్

అది యెల్లప్పుడు వానకాటె జలద
శ్యాముండు రాముండు తా
మెదలన్ దండక యందు(గేకి నవో
న్నేషంబె తత్సామీ ముం

దదె ఫింఘంబును విప్పి యాడు వివశం
డై యాత(డీక్షించు నో
య్యది త్వన్మోహన మోహశాకృతి కథే
ఖ్యవ్యాఖ్యగా వెంచుచున్

కైవల్యస్థితిఁ దన్మయత్వమున నే
కాంతమ్మునం దుండగా
నీవున్ రాముఁడు చూడ లేకనా! మఱిం
కేమో కడున్ గర్కశా

రావమ్ముల్ చెలఁగన్ వెలార్చినవి ఈ
ర్వాద్వేషముల్ వాయువీ
చీ వేల్ల ద్వట శుష్క పత్రములు ని
స్సీ! యేమి చెప్పన్ వలెన్

కడు భక్తిన్ జని గౌతమీ తటిని ము
న్నల్ వెట్టి వాఃపూర్ణమున్
గడవన్ జంకను బట్టి యొడ్డునకు నె
క్కన్ లేక ఆయాసముం

బడు నిన్నుం గని రాడు సాయ మచల
బ్రహ్మమ్ము శ్రీరాముఁ డె
క్కడ ప్రాప్తించెను దల్లి నీ కితఁడు సా
క్షాచ్ఛీమహాలక్ష్మీకిన్

అకటా! కొంగునో గట్టి యింద్రమణి నీ
వాత్మేశ్వరున్ దృప్తిచి
క్కక కానం బడి చెల్లు పూ అనుచు జిర
క ల్పంకలం చెప్పు డా

రక సౌందర్యవిహాసఁ గ్రుమ్మరెడ వా
రా! మాయ నిన్ బట్టఁ బొం
చుక కూర్చుండుట నీ వేటుంగ విట ర
క్షోజాతి ఉగ్రాకృతిన్

సలువారన్ మనువాడి శ్రీరఘుపతిన్
గాఱ్ఱబుచ్చనం దీవు శం
పలు పండించితి వట్ట భవ్యతర యు
ష్మచ్ఛారు పాదారవిం

దల సన్నాపుర నిక్వణంబుల కర
ణ్యంబున్ సరణ్యంబుగా
నలరం జేసితి విష్ణు రామకథకున్
బ్రాణంబు నీ వింతకున్

కడకన్ దేవలె గందమూలముల నె
క్కాలంబు సౌమిత్రి కా
ఱడవుల్ క్రుమ్మరి వండి పెట్టవలె నీ
వా పుల్ల ఈ పుల్ల మం

టిడి కన్నుల్ పొగచూటి పోవగను దా
నేపాటు లేకుండ రా
ముడు సాపాటును జేయఁగా వలె నఘ
మ్ముల్ పుణ్యముల్ లే వటో

కొన సాగన్, వలె నాదు ఘాట యవి నీ
కున్ జీటికిన్ మాటికిన్
గొన సాగన్ వలె నాదు ఘాట యవి నీ
కోదండ రామయ్యకున్

గొన సాగన్ చలముల్ కనుంగొని వట్టి
కూటమ్ము నందున్ గడువ్
జిన వోయెన్ భవదీయ పర్ణకుటి త
స్వీ! దేవికో దానికివ్

కడిమిన్ మున్నిడి చంపు రాఘవుడు ర
క్షస్సంతతిన్ నెత్తురుల్
మడువుల్ గట్టును విహ్వలింతువు కృపా
ర్థస్వాంతవై నీవు నీ
యెడ నిర్లిప్తుడు రాముఁ డైనను నతం
డే నీ అధిష్ఠాన దే
వుడు ఘోరాటవి నీకుఁ గత్తి పయి సా
ముల్ రోజు లెల్లప్పుడున్

ఒక నిమనమ్ము నూరకొన
వూడ్చిన ఆ కుటి నూడెచ్చి దీ ప్రవృ
త్తికిఁ దుది యింక నెప్పు డని
దెప్పును రాముడు నిన్ను నీ నివృ
త్తికిఁ దుది యెట్టొ అపై తుది
దీనికి నందువు నీవు నీవు జా
నకివె నిజమ్ము పొమ్మనును
నాధుడు నివ్వెఱ మున్ని పోవుచున్

ఓసీ! జానకి గంగిరెద్దు వలె ఏ
లో నీకు ఈ సొమ్ములున్
వేసా లీ వనసీమ నిట్టు అనినన్
శ్రీరాముఁ డీవున్ గడున్
రోసానం బడి లేనిచో నివియునున్
లోకాన రామయ్య కున్
పైసా ముష్టియు వేయ రెవ్వ రని యు
త్త్రాసింతు వీ వెంతయున్

రామస్వామి పురస్కరుండగ సుమి
త్రాసూతి వెన్నెన్నగా
అ మధ్యస్థలి నీ వొదింగి చనుచుం
టా! రక్షలా! శిక్షలా!

ఈ మర్యాదలు నీకుఁ గా వెవియునున్
ప్రహే భక్తి విశ్వాసముల్
నీ మై నీ మెయి రూపు దిద్దుకొనెఁ ద
త్తీ! నమ్రతాపేవధుల్

అలి గోదావరి యొడ్డు వాలునను గా
ల్కాత్మీదఁ గీలించి న
వ్వులు చిందించుచుఁ గూరుచుండు రఘురా
ముం డీ వటన్ వింత విం
తల రాల్లవ్వలు ప్రోగు చేసి కొన్నచున్
గంపంత సంబ్రాన న
లైలకున్ క్రుమ్మర్లు చుండు వెంచులకు త
త్తీ! నీకు నీ మోహముల్

విడఁడు రఘూద్వహుండు కుళి
చెల్లము కొట్టిన రాయ వల్కఁడు
ల్కఁడు వని అందచందములు
కన్గొన రాడు వయా? యొంటిగా
వెడలఁగఁ జూనె దీ పపుడు.
పిల్లి వలెన్ జనుదెంచు వీడు వెం
బడఁబడి తాను జూడ వత్తె
ద్బద్ధరహాసవిశేష మయ్యెడన్

అందని కొమ్మ పూల పయి
 ఆసలు పై కెగురం బొరిం బొరిం
 గందిన కాలు కుందుటలు
 కారెడి బాష్పకణాలు నీకు; ము
 న్ముందు రసాంచితంబులు మ
 నోహర నృత్యవిశేష భంగులున్
 విందులు కంటికిన్ నగవు
 వెల్లువలున్ రఘురామమూర్తికిన్

తల ఒక్కింతయు నెత్తి చూడఁడు సుమి
 త్రాసూతి శ్రీరామచం
 ద్రులు మాటాడరు మౌనముద్రయై మఱే
 దో పెద్ద; వృక్షంబులున్
 చిలుకల్ శారికలున్ వికప్రకరమున్
 జేదోడు వాదోడుగా
 నెల లబ్ధంబులు వెళ్ళదీసితివి త
 స్వీ! నీ వరణ్యంబునన్

ఒక్కఁడు గౌతమీతటిని
 యుక్తమతిన్ మహితానుభూతులన్
 జొక్కెడి రామునిన్ వెడకు
 శున్ జని కన్గొని నీవు రాఘవా!
 ఒక్కత నిట్లు వీడు టది
 యుక్తమ నీ కన నిన్ను వీడుటా!
 అక్కట! నీవె నన్ను విడ
 నాడితి వంచను రామచంద్రుఁడున్

భీతైః శాక్షులు నాకు ముద్దనుచుఁ ద
 స్మీ! నీ వనన్ రాముఁడున్
 కోతు ల్వెట్టెడి గంతు లీ వనిని నా
 కున్ ముద్దనున్ గోప ధా
 రా తీవ్రముగ నీవు నే ననిన వే
 శాకోశమా నీ కనన్
 నీతో వచ్చె డి చిక్కు లివ్వియె యనున్
 శ్రీరామ చంద్రుండునున్

అగుణం బైన మదీయకార్ముక ఘర
 శ్యానిన్ నినున్ గావగన్
 సగుణం బయ్యెఁ గటా! పగల్ వగలు నెం
 దా కిట్లు నా కంచుఁ బ
 ల్కెఁగ రాముండు రుషాకషాయితదృగ
 శ్రుప్రస్రతిన్ బో విలన్
 మగనాం ద్రుండెడి దాఁక నివ్వి యని స
 తాపింతు వీ వెంతయున్

కుటి ముం దొక్కెడఁ గూరుచుండు ధఘము
 ఖ్యుం డింతలో వత్తు నీ
 వట కాతండును జూచి చూచి నిను డ
 వ్వై యుంటి నన్నింటి కె
 క్కటి నీ వెవ్వరు? మాయవా? యనును శం
 కల్దీతై నయ్యయ్యో! యీ
 జటు లిందాకను వచ్చిరా! యసుచు
 నుచ్చాసింతు వీ వన్ముగ్ధో!

సుఖదుఃఖమ్ముల రీతి దేహమున ని
 చో్చి ఈ కుటీరమ్మునన్
 సఖిరో! నీవును నేను సుంటి మన యు
 మ్మన్నాదుఁ డటైనచో
 సుఖ మిం దెవ్వరటందు వీవు వహియిం
 చున్ స్వామి! మౌన మ్మిదా!
 సుఖ మర్నన్ నను రెచ్చ గొట్టకు మటం
 చుం జూతు వీ వోరగన్

తెలవారంగనె శ్రీ జటామకుటి యే
 తెంచుం గుటీరంబు వె
 ల్పులకున్ నీశ్వెదురేగి వాని సుమమా
 లాలంకృతుం జేసి న
 వ్యుల్భముంచెత్తఁగఁ దాను నవ్వి చిటున
 వ్యుల్ మైధిలీ! ఓసి! మ్రో
 డులఁ బుష్పింపఁగఁ జేయు మాయ కనిక
 ట్టుల్ నీవి పోపొమ్మనున్

(విరహిణి. తన్ను చెఱపట్టిన భౌతిక భోగలాలసుడు రావణాసురుణ్ణి తృణీ
పురుషోత్తముడైన శ్రీరామునికోసం తపించిన సాధ్వీమణి)

చుట్టు మహాంబురాశి యెటు
జూచిన, లోనను లంక దాని యం
దిట్టల మైన జొంపముల
కిక్క అశోకవనంబు లోపలన్
గట్టిడి రాక్షసాంగనల
కట్టడి లోనిడి తాను గుప్పిటం
బెట్టుకొనం దలంచె నిను
వీటిడి దైత్యుడు విశ్వరూపిణిన్

కైలాసాచల మెత్తబోయి దురహం
కారమ్మునన్ భూమి పై
గూలన్ వింశతి బాహులున్ నలగె ను
గ్గుల్ గాగ ఆ నాడు శీ
ర్ధా లున్ మింటికి లేచి పోవుదెగి మూ
లా లంట నీ నాడు దు
శ్శీలుండై సురవైరి దోచుకొనఁ జూ
చెన్ నిన్ను లోకేశ్వరిన్

ప్రాణేశుండు రఘూత్తముండు కడు ద
 వై నీవు లంకాపురిన్
 నానా యాతనలన్ భరించితివి కం
 టన్ గారు నీ కొత్తఁ ద
 శ్రీ! నీ కొంగును నీకు సాయపడ కొ
 క్కింతైన క్షుభ్యన్మహం
 భోవిగ్యాగత వాత ధూత మగుచున్
 బోయెన్ దవీయంబుగన్

చుట్టుంగూడిన దైత్యకాంతులు తమ
 స్ఫుల్ చుట్టు ముట్టంగఁబెన్
 పొట్టల్ భక్తులు గాగ బిట్టు గురకల్
 బోర్వెట్టి నిద్రింపగా
 అట్టే మేల్కొని యుంటి వీవు సిసి న
 మ్మా! సత్వసంపత్తికిన్
 బట్టె యోగిని వోలె రామజప దీ
 వ్యన్నిష్ఠ నెల్లప్పుడున్

వలనుగ ని న్నొకండు చెఱు
 వట్టనె! ఒంటిగ నర్థరాత్రి కూ
 ర్కులు కఱవై యెదో ఉఱక
 మ్రొలను రాలిన యెండుటాకులన్
 గెలికెడి వేళ వ్రేళ్లను జ
 నించిన సవ్వడికిన్ గ్రుధాసము
 జ్వలగతి లేవె దీవు సుర
 వైరి సమాగమన స్వనభ్రమన్

వృక్షచ్ఛాయఁ దపఃకృశాంగి నిను ద
 స్వీరత్నమున్ శ్రీనిటా
 లాక్షప్రాకటజూట చంద్రకళ లీ
 లన్ జూచుకో జాల కా

రక్షోనాథుఁడు బాహుపంజరము చి
 ల్కంజేసికో నెంచెబో!
 నిక్షేపంబుగ శైవుడై బ్రతుక కీ
 నిర్వాకముల్ దేవికో!

పది తలలున్ గనులీ చెవులు
 బాహువులున్ లలి నిర్వ దిర్వ ది
 ర్వదిగను అట్టహాసముగ
 వచ్చి నిశాచరవల్లభుండు నీ
 యెదుట వెలార్చు రీతి అది
 యెల్లను దల్లి! పరాజ్ఞుభత్వరన్
 గదలిన తావకాలకల
 గాలికి గాలికిఁ బోయె ధూళిగన్

అసలే యెట్లుగ మారె నీ కనులు దుః
 ఖాశ్రుస్రతిం గోప వ
 హ్ని సెగల్ తోడయి యింకనింక నెఱుపం
 టెన్ వానికిన్ దల్లి! దు
 ర్వ్యసనుండై తన కొంపకుం గొఱవిఁ దా
 నంటించుకొన్నాఁ డిసీ
 అసురేంద్రుం డది యేమి యూనా యెఱుగం
 డంతంబునం దింతకున్

హృదయము లేని ఒక్క తల
యే తలక్రిందులు సేయ లోకమున్
బది తల లెంత సేయ వయి
నన్ దల వంచవు నీవు వానికిన్

ముదిరిన తెల్వితేటలును
మోసపు మాటలునున్ గతర్కముల్
పొదలవు నీ కడన్ సహజ
ముగ్ధసాకృతి వీవు మైధిలీ!

దురహంకారముఁ జూపి నీ యెదుట రం
తుల్ పల్కు నాధేయమున్
బరమార్థంబుగ నమ్ముకొంచును నిలిం
పద్యేషి నీ వంతరాం

తర లీనస్థితి నుండు వెచ్చుడును ఆ
ధారమ్మె ఆధారమై
క్షురుఁడౌ నాతఁడె వాఁగి వాఁగి తుది శ
శ్వస్మూర్తి వీ వమ్మరో!

అవురా! ఐహికదేహమోహికసి దై
త్యస్వామి నీ కండలన్
జవులూరం దినునా? మహానసమునన్
వండించి కష్టించి రేఁ

బవళుల్ నేర్చిన కోటివిద్యల ఫలం
బా! యిద్ది ఓ తల్లి! లొం
గవు హింసామయదుష్ప్రవృత్తి కనురా
గస్పిగ్ధ వీ వెచ్చుడున్

పూచిక పుల్ల చీపురును
 నూని కరంబున నూడ్చుకొంటి వే
 వాచితభక్తి పంచవటి
 అ కుటి ప్రాంగణమున్ జితేంద్రుడై
 ఏచిన రావణాసురుని
 ఈవనిఁ గాదని కూరుచుంటి వే
 పూచియు లేక లేక రఘు
 పుంగవుఁ డీవును లేవా! తల్లిరో!

జలదశ్యామలరామమూర్తియే భవ
 చ్చక్షుర్వయిన్ నిల్వ ని
 చ్చలుఁ దత్సంగతి మారి పోయెనొ ఉదం
 చత్తావకక్రోధకీ
 లలు శంపల్ వలె నట్లు కాని యెడలన్
 రక్షోవిభుం డెప్పుడో
 శలభప్రాయుడు మాడి చావఁడె కృ
 పాసంపన్నిధీ మైథిలీ!

ఎదుటన్ రాముఁడె వచ్చి నిల్చి నటులై
 ఏవేవా మాటాడుకొం
 చెద లోలోన రమించి నవ్వుకొను త
 త్తీ! నీ కతానన్ మహా
 ర్ష ధర్మశ్రీజము నూత్ననూత్నసుమన
 స్సంశోభితం బయ్యె దు
 ర్మదుఁడౌ దైత్యున కెట్లు లర్థ మగున
 మ్మా! అంతరారామతల్

చిలువృంతంబునఁ బ్రొద్దువోక ధరపై
 శ్రీరామ శ్రీరామ యం
 చుదకన్ వ్రాయుచు నొక్క మారుగను దుః
 ఖోద్విగ్నవై కంట నీ
 రురలన్ శ్రీ యిట రాముఁ డచ్చటను న
 య్యో! యింక శ్రీరాముఁడా
 దురదృష్టం బను నిన్నుఁ జూచి కలఁగెన్
 దోడ్తో మహంభోధులున్

కదలన్ నీవు గిరుక్కునన్ బెడకు ధి
 క్కారమ్ముఁ గావించుచున్
 గదలెన్ దుర్వికటాష్టహాసముల ర
 క్షస్వామి శీర్షమ్ములున్
 గదలెన్ సర్వశిరఃకిరీటములునున్
 గాల్క్రింద భూభాగమున్
 గదలెన్ గాని యెటుంగఁ డించుకయునున్
 స్వాంతమ్ము స్వాంతమ్మునన్

అట గోదావరిఁ దోఁగి తజ్జలము నా
 ప్రియమ్ముగాఁ బ్రాగి ము
 చ్చటగాఁ బంచవటిన్ వసించితివి ప్రాం
 చన్మూర్తి మా అమ్మ! నీ
 విట ఈ లంకను స్నానపానములు లే
 కెట్లుంటివో గుండె కుం
 పటియై పోవక రామనామమహిమ
 మ్మా! ఏమి చిత్ర మ్మహిమా!

అకటా! ఏ పగిదిన్ జనించినది నీ
 కంతాశ బంగారు త
 ల్లికి బంగారపు మాయ లేడి పయి బొ
 లే! కాలముం గర్మమున్
 ఒకడై రావలె తీట(గా వలయు మో
 హోద్వృత్తి శ్రీరామచం
 ద్ర కృపాప్రాప్తి రజస్తమస్సులును వి
 ధ్వంసములై పోవలెన్

ఉండిన దానినొండి నటు
 లుండ(గ నీయ(డు రావణుం డెవో
 కొండలు నెత్తి కెత్తుకొను(
 గ్రొత్త సమస్యలు తెచ్చిపెట్టు ని
 ల్చుండ(డు కూరుచుండ(డును
 ఓ జనయిత్ర! భవన్మహామహా
 శ్చండిమ ముందు నమ్రు(డయి
 సాగిల కెవ్వ(డు శాంతి నొందెడున్

పొలుపుగ నిర్వరున్ బ్రకృతి
 పూరుష లీవును రామచంద్రు(డున్
 దొలితొలి సృష్టితో మొదలు
 తొయ్యలి! మీ అనుబంధ మెవ్వ(డో
 తెలివిగ(బట్టి మిమ్ము విడ
 దీయ(గ(బూనుట నెత్తిమీ(ద ని
 ప్పుల నొలికించుకొంట మహి
 బొగ్గయి నుగ్గయి యూర కుంటయున్

కునభోగోశములన్ జయించినను నీ
 కున్ లేదు సంతృప్తి రా
 వణ! నీ కేవల భౌతికోన్నతి తృణ
 ప్రాయమ్మటం చడ్డు వె
 ట్టిన నీ ఆ చిటుగడ్డిపోచఁ గని ఈ
 డ్డినమ్ములై తేలి పో
 యెను మింటన్ దనుజాట్టహాసములు త
 శ్రీ! దూది పింజల్ బలెన్

ముడుచుక యుంటి వీ వసుర
 ముందర కారణబీజరూపమున్
 బడసిన యట్లు కాని రఘు
 వర్యకృపామృతవర్ష ధారలన్
 దడిసిన యప్త చూడవలెఁ
 దల్లి! త్వదీయము విశ్వరూపమున్
 వెడవెడ రెండు కన్నులును
 వేలును జాలవు వేలు వేలునున్

ఈశఁడు గాని కాఁ డితరుఁ
 డింతకు రాముఁడు భక్తిమీరఁగా
 నీశని సొత్తు నీశనకు
 నిచ్చి సుఖించక రావణుండు ని
 న్నాశచడెన్ స్వనాశమును
 ఆ పయి సర్వసూధాశనద్విష
 న్నాశముఁ డెచ్చి పెట్టుకొనె
 నాచి నినున్ జగదేకమాతనున్

అతడు రమింపఁ జేసి హృద
యంబును రాముఁడు రావణాసురుం
డీతఁడు భ్రమింపఁజేసి యొక
టే యొరపిళ్ళయి నీవు నిస్పృహన్
బ్రతుకును దెల్లవార్చుకొనఁ
బాల్పడి నప్పుడు నీదు ముంగడన్
స్థితమతి యొక్క కోతి నిలి
చెన్ బవనప్రియసూతి జోతిగన్

తీతెన్ బంగరు లేడి స్వర్ణమయమున్
దీతెన్ విభూషాః చూ
డారత్నం బొకఁ డుండెఁ దీటి అది గూ
డన్ దీటున్ తీటముల్
శ్రీరామా! విడలేను ని న్నన సవి
త్రీ! నీవు; శ్రీరాముఁడున్
శ్రీరామా! విడలేను ని న్ననె నహో!
శ్రీరామ పాయుజ్యముల్

శ్రీరామ పట్టాభిషేక సీత

(యోగిని. సీతారాముల-ప్రకృతి పురుషుల-ద్వైతాద్వైతస్థితులు)

మాయా స్వర్ణకురంగమంబును వధిం
పంజాలి కీశంబులన్
స్వాయత్తంబులజేసి చంచల మన్
వ్యావృత్తులన్ గూల్చి దై
తేయా ధీశ్వరులన్ రజస్తమములన్
దీవ్యన్మహాసాత్విక
శ్రీయుక్తిన్ బడసెన్ రఘూద్వహుడు త
శ్రీ! నిన్ను లోకేశ్వరిన్

అనుకూలింపంగ నీవు చక్కగ నయో
ధ్యా సింహపీఠమ్ము నె
క్కెను శ్రీరాముడు లోతుగాడఱచి వీ
క్షింపంగ రామాయణం
బున నాతండు నిమిత్త మాత్రుడఖిలం
బున్ నీవ తచ్చాప త
ద్గుణ తట్టంకృతులీవ పండితులకున్
దుర్గాహ్యముల్ నీ కథల్

నీకున్ దవ్వుగజేసి రాముని భవ
 న్నేత్రద్వయా కోపకి
 లా కీర్త్యారుణిమన్ నశించినది దై
 త్యశ్రేణి లంకాపురిన్
 నీకున్ దాపుగజూచి రాముని భవ
 న్నేత్రద్వయా రాగ లీ
 లాకీర్త్యారుణిమన్ దిసించిన దయో
 ధ్యన్ సర్వ జీవాఘమున్

తా నీలద్యునిభాస్తి నాస్తి విచికి
 త్సామూర్తి సింహాసనా
 సీనుండైన ప్రభుండు రాఘవుడు చూ
 చీ చూడరా వంకఁ త
 ల్లీ! నీ వంకనె చూచుచుండెదరుపో!
 యెల్లప్పుడున్ బ్రాకృతుల్
 సానండుల్ శిఖితప్త కాంచన శలా
 కాంగిన్ జగన్మోహినిన్

కనులంతర్ముఖముల్ మొగుడుచుకొను మే
 ఘశ్యాము రామున్ గనన్
 నినుఁ గన్గొన్న బహిర్ముఖంబులగుచున్
 విప్పారు రామాచుణిన్
 జనులన్ రాముడు నిట్టనిల్వగను ముఁ
 చన్ పార వశ్యాంబుధిన్
 జననీ! నీవుగ నుదరించితివి వా
 త్సల్యమ్ము నిండాఠగన్

మణిహారంబుల నెల్లదీసి యిడి స
 మ్మానించియున్ పావనిన్
 జననీ! సుంతయుబోసి పోవు, తను సౌం
 దర్యంబు త్వద్దివ్య స

ద్గుణసౌందర్యము ముందు వంచెదల భ
 క్తుండై మరుద్దేవనం
 దనుడున్ గట్టువడెన్ భవచ్ఛరణ ప
 ద్మశ్రీ ద్వయా సన్నిధిన్

తా నీ కగ్నిపరీక్షఁబెట్టె మును ని
 ర్దాక్షిణ్య చిత్తుండు త్వ
 త్రాణేశండు మఱిప్పుడే మెఱుగ న
 ట్లంభోధరశ్యామలుం

డీ నీ చెంతకుఁ జేరెఁజల్లగను ద
 ల్లీ! యుష్మదీయాను సం
 ధా నమ్మి య్యది బుద్ధికందనిది పో!
 ద్వైతమ్మో! అద్వైతమో!

విలసన్నీలదుకూల ధారిణివి సా
 ధ్వీ! నీవు శ్రీరాముడున్
 విలసత్పిత దుకూల ధారి మఱి మీ
 ర్వేర్వేటొ కా కొక్కరో

తెలియంజాలక కొల్వకూటమున సం
 దేహమ్ము లేవేవొ మొ
 వ్వులు వెట్టన్ దెరదీసితీవు చిలున
 వ్వుల్ నవ్వుచున్ లీలగన్

మును పా పంక్తిరథుండు శ్రీరఘుపతిన్
 భూరాజ్య పట్టాభిషే
 క్తుని జేయందల పోసి గాసి పడుచున్
 గోల్పోయెఁ బ్రాణమ్ములన్
 జననీ! రాముని నేడు చిన్మయ మహా
 సామ్రాజ్యపట్టాభిషే
 క నిరూఢున్ బొనరించి మించితివి కా
 కల్ దీటి నీ వగ్నులన్

ముగురత్తల్ గుణభేదముల్ మఱచి స
 మ్రోదించి రమ్మా! నినున్
 దగ వీక్షించుచు నట్లె చక్కగఁ బ్రమో
 దంబంది రా రామునిన్
 దగ వీక్షించుచు మువ్వరమ్మలును ని
 స్త్రై గుణ్యముల్ మోదముల్
 నెగడెన్ నీవును స్వామి రాముఁడును ద
 స్త్రీ! యొక్కచోఁ గూడఁగన్

మారెన్ దృశ్యము సర్వముందుది జగ
 న్మాతా! మహారాస కా
 సారం బీ వయి నల్ల కల్వ చిటు పూ
 చందాస నందుండియున్

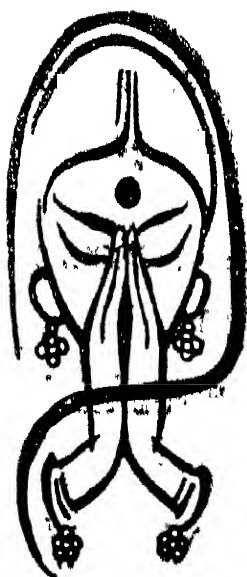
శ్రీరాముండొక మూల లేనటుల తో
 జెం దా రసానంద సం
 ధా రూఢుండు కవీంద్రుఁడుండియుఁ గవి
 త్వంబందు లేనట్లుగన్

కనులన్ మోహనమూర్తి రాముడు మదిన్
 గళ్యాణ రాముండు బు
 ద్ధి నయోధ్యాపతి రాముడాపయి సవి
 త్రీ! యిష్ట నీ కిందు నం
 దున నెందున్ భువనైక రాముడె యికన్
 దోబూచు లాడంబనే
 ల? నిజమూతడు నీవు నీవతడు తీ
 లా మాత్రముల్ ద్వంద్వముల్

చిన్నంబయ్యె నుపాధి ప్రావరణ వి
 క్షేపాది యుం దీటి వి
 చ్చిన్నంబయ్యె బృహక్రవృత్తి ప్రకృతి
 శ్రీ పూరుషుల్ కూడి నీ
 వున్నీనాధుడు సచ్చిదాత్మకము ది
 వ్యోద్ధర్ష మొక్కండు ని
 వ్చన్నంబయ్యె నయోధ్యయందు జగదం
 బా! శాంతి కందంబుగన్

అర్. కె. ప్రింటర్స్, జి. వి. సి. రోడ్, వాపట్ల.

